

Qiziqish va motiv uyg'unligini faoliyat samaradorligiga ta'siri

Farg'ona davlat universiteti,

Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Toshqo'ziyeva Dildora Shukurjon qizi

Annotatsiya

O'quv motivlarini shakllantirish va rivojlantirishda qiziqishlar katta ahamiyatga ega. Talabalarning ta'lim jarayoniga qiziqishini shakllantirishning yana bir yo'li - maqsad, ambitsiyalarni amalga oshirish, shaxsning ijtimoiy hayotda o'zining munosib o'rnini topishga qiziqishidir. O'quv jarayonida o'quv materiallari mazmuni asosida o'quvchining jamiyatda o'z o'rnini topishga ongli intilishini tarbiyalaydi.

Kalit so'zlar: O'quv motivi, qiziqish, ta'lim jarayoni, ehtiyoj, motivatsiya, maqsad, faoliyat, ta'lim, motiv.

Tarbiyaviy motivlar nafaqat mazmuni, balki jamiyat a'zolari tomonidan nisbatan chuqur tushunilishi bilan ham ajralib turadi. Talabalar motivatsiyalar ta'limda yaqin istiqbolni ta'minlashga xizmat qilishini ko'rsatishga moyildirlar. Vaziyatga qarab, o'rganish motivlari yashirin yoki ularning mohiyatini aniqlash qiyin. Shaxslar noyobdir. Uning xususiyatlari va motivatsiyasi o'rtasida bog'liqlik mavjud. Insonning mavjud xususiyatlari uning motivatsiyasiga bevosita ta'sir qiladi. Motivatsiyalarning o'ziga xosligi va qat'iyligi insonning o'ziga xos xususiyatiga aylanadi. O'quv motivatsiyasi har bir shaxsning shaxsiy motivatsiyasi sifatida tan olinadi va shaxsiy faoliyatning faolligi va mazmunini aniqlashga xizmat qiluvchi maqsadlarni, bilimlarni o'z ichiga oladi, u ehtiyojlar, qiziqishlar, g'oyalar, intilishlar, motivatsion ko'rsatmalarni qamrab oladi. Ro'yxatda keltirilgan motivlar tizimi talabaning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasining asosini tashkil qiladi va uning darajasini, dinamikasini va kuchini belgilaydi. tanib olish. Yuqorida sanab o'tilgan faoliyat manbalari orasida mutaxassislar ijtimoiy, bilimga

yo'naltirilgan tushunish va shaxsiy (shaxsiy) motivlarni tan oladilar. Quyidagilar tarbiyaviy motivlardir; undov (hayajonli), yo'naltiruvchi, tartibga soluvchi vazifalarni alohida ajratish mumkin. Ta'lim motivlari har bir shaxsda mavjud bo'lgan tarbiyaviy motivlarning mustahkamligi va izchilligi bilan tavsiflanadi. Shuning uchun motivlarning barcha turlari uning shakllanishi jarayonida o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, u quyidagi bosqichlardan o'tadi: odatiy motivlarning dolzarbligi, mavjud motivlar asosida yangi g'oyalarni joriy etish, faoliyat ko'rsatishi natijasida ularning kuchini oshirish. muayyan maqsadlarga erishishda mavjud motivlarning, shu motivlar asosida yangi motivlarning paydo bo'lishi, turli motivlarning bir motiv asosida birlashishi, bir qator motivlarda yangi sifatlarning (mustaqillik, ishonchlilik) paydo bo'lishi va hokazo. Bu jarayon. shaxs shakllanishining ko'rinishini ifodalaydi. Shuni esdan chiqarmaslik kerakki, bola uchun faqat uning diqqatini va e'tiborini tortadigan faoliyat yoki ish turi qiziqarli. shakllanishi orqali uning kuchli qiziqishlari ortadi. L.M.Fridmanning fikricha, o'qituvchi o'zining ta'lim faoliyatida o'quvchilarda motivlarni shakllantirishning ikkala yo'li va usullaridan foydalanishi maqsadga muvofiqdir.

Motivlar o'qish va o'rganish jarayonini boshqaradi, ta'lim mazmuni va mohiyatini, shuningdek, faoliyatni egallashni belgilaydi. Binobarin, o'quvchilarni tarbiyalash jarayonida har tomonlama barkamol shaxs, yetuk malakali kadrlarni shakllantirishda tarbiyaviy motivlar va har tomonlama motivatsiyalar katta ahamiyatga ega. Motivatsiya shaxsiy faollik, xulq-atvor va faoliyatni tartibga soluvchi muhim omil hisoblanadi. Chunki insonning turli harakatlari ostida bu harakatlarning sabablari, ularning motivatsiyasi mavjud. Shuning uchun ta'lim jarayoniga nafaqat o'quv-kognitiv motivlar, balki ularning ta'sir doirasi bilan barcha keng qamrovli motivlar ta'sir qiladi. O'qitish ta'lim jarayonini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashdir. Ta'lim jarayonida faol ishtirok etadigan, o'z qarashlari uchun mas'uliyatni his eta oladigan shaxsni tarbiyalashimiz kerak.

Motivlar tizimi o'quv faoliyatining harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, bilim ehtiyojlari bilan bog'liq quyidagi juda muhim jihatlarni o'z ichiga oladi:

- maqsadlar;
- qiziqishlar;
- istak;
- g'oyalar;

Ta'lim motivlarining bu tizimi o'zining barqarorligi va dinamikligi bilan ajralib turadi.

Ta'lim motivatsiyasining kuchi unga kiritilgan etakchi ichki motivatsiyalar majmuasi bilan belgilanadi. A.K.Markovanning fikricha, ijtimoiy motivlar kognitiv motivlarni keltirib chiqaradi. Bu motivlar o'quvchining bilim olishga qiziqishini oshirish, ba'zan esa aksincha, qarama-qarshi ko'rinishlarga ega bo'lib, bolaning yoshi va unga yaratilgan shart-sharoitlar bilan bevosita bog'liqdir.

U o'quvchilarning ta'lim bilan bog'liq motivatsion sifatlarini quyidagi turlarga ajratadi:

Mazmun - ya'ni o'quv faoliyatining tabiati bilan bog'liq (ogohlik, mustaqillik, umumiylik, o'zini o'zi belgilash va boshqalar).

Dinamik - bolaning umumiy rivojlanishi bilan bog'liq bo'lgan o'ziga xos psixofiziologik xususiyatlari bilan bog'liq (uning qiziqishlarining kuchliligi, iroda va iroda kuchi, o'z manfaatlarini bir faoliyatdan boshqasiga o'tkazish qobiliyati, uning motivlarining xilma-xilligi va boshqalar).). O'quv motivi - bu ma'lum bir faoliyatga yo'naltirilgan shaxsiy motiv. Bu joyda faoliyat turi o'qish, o'rganish, bilim faoliyatidir.

Rivojlanayotgan o'quvchining nafaqat o'z yo'nalishini belgilashda, balki uning imkoniyatlaridan to'liq foydalanishda, hissiy va irodaviy jihatlarni namoyon etish va rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, u o'quvchining ma'lum vaqtdagi o'quv faoliyatini ob'ektiv baholash va undagi sifat o'zgarishlarini aks

ettirishning muhim omili bo'lib xizmat qiladi. Faoliyatning barcha turlari singari, ta'lim faoliyati motivlari ham belgilanadi yoki shaxsda mavjud bo'lgan ko'plab omillar bilan chambarchas bog'liq, masalan:

- ta'lim tizimining tabiati;
- ta'lim muassasasida pedagogik jarayonni tashkil etish;
- o'quvchilarning o'ziga xos (jinsi, yoshi, bilim darajasi, qobiliyati, o'qishga munosabati, o'z-o'zini baholashi, boshqalar bilan hamkorlik qilish qobiliyati) jihatlari;
- o'qituvchi (pedagog) shaxsi va uning o'quvchilarga va pedagogik faoliyatga munosabati;
- o'quv fanining o'ziga xosligi.

O'qish motivatsiyasining manbalari.

O'quv faoliyati ko'p motivatsion xususiyatlarga ega, chunki o'quvchining faoliyat manbalari rang-barang va rang-barangdir.

Ta'lim faoliyatining ichki manbai o'quvchining kognitiv va ijtimoiy ehtiyojlarini (jamiyat a'zolari tomonidan qabul qilingan va tan olingan yutuqlarga erishish istagi) o'z ichiga oladi. Ta'lim faoliyatining tashqi manbalari asosan ijtimoiy talablardan iborat. Talablar ijtimoiy odob-axloq me'yorlariga, muloqotga, faoliyat jarayonida jamiyat talablariga rioya qilishni talab qiladi. Bu jamiyat a'zolarining ta'lim faoliyati jarayonida qiyinchiliklarni bartaraf etish faoliyatini anglatadi.

Ta'lim faoliyati faoliyatining sanab o'tilgan manbalari orasida shaxsiy manbalar boshqalarga nisbatan asosiy o'rinni egallaydi. Shaxsiy (xususiy) resurslarning mazmuni shaxsning o'zini namoyon qilish, namoyish qilish, o'z-o'zini anglash, jamiyatda o'z o'rnini topish istagi bilan bog'liq bo'lgan qiziqishi, ehtiyoji va xatti-harakatlarini o'z ichiga oladi. tadbirlar. harakatlar majmuini o'z ichiga oladi. Ta'lim faoliyatining ichki, tashqi va shaxsiy (shaxsiy) faoliyat manbalarining kombinatsiyasi o'quv jarayonining sifati va uning yakuniy natijalariga bevosita

ta'sir qiladi. Ushbu faoliyat manbalaridan birining etishmasligi tarbiyaviy motivlar tizimining yoki ularning tarkibining nomukammalligiga olib keladi.

Yuqorida qayd etilgan faoliyat manbalariga asoslanib, quyidagi motivlar guruhini ajratish mumkin:

Ijtimoiy motivlar (ta'limning ijtimoiy ahamiyatini tushunish, uning shaxsni rivojlantirish xususiyatiga ega ekanligini bilish, ta'lim dunyoqarashni rivojlantirishning zaruriy sharti ekanligini tushunish, fikrlash doirasini kengaytirish va boshqalar). Ijtimoiy motivlar - bola ta'limni hayotiy zarurat sifatida qabul qiladigan va o'qituvchilardan dalda so'raydigan motivlar. Ular buni tabiiy holat sifatida qabul qiladilar, garchi u o'quv faoliyati jarayonida ichki o'quv motivi ko'rinishiga xos bo'lmas-da. Tushunish (o'rganishga qiziqish, qiziquvchanlik, kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish istagi, intellektual faoliyat bilimlaridan zavqlanish va h.k.) Shaxsiy (masalan, o'zini hurmat qilish, tengdoshlari orasida ajralib turish istagi, hurmatli shaxslarga taqlid qilish, e'tiborga olinish istagi kabi). boshqalar tomonidan).

M.V.Matyuxina ular orasida ikkita asosiy motivni ajratib ko'rsatadi.

I. Ta'lim faoliyatining motivlari:

1) ta'lim mazmuni bilan bog'liq motivlar: o'quvchini yangi faktlarni o'rganish va o'rganishga, bilim olishga, o'rganilayotgan jarayonning asosiy mazmunini turli vositalar asosida bilishga va tushunishga yo'naltiradi.

2) ta'lim jarayoni bilan bog'liq motivatsiyalar: o'quvchida o'quv jarayonida turli xil turdagi vazifalarni bajarish, fikrlash, kuzatish, shuningdek, o'quv jarayonidagi vazifalarni bajarish jarayonida intellektual faollikni ko'rsatish istagi paydo bo'ladi. duch kelgan qiyinchiliklar, ya'ni bolani natija bilan emas, balki ta'lim jarayonidagi faoliyatning qiziqarliligi bilan band qilish. Keng ijtimoiy motivlar: vatan, jamiyat, ota-onalar va o'qituvchilar oldidagi burch motivlari. O'z-o'zini anglash (ta'limning kelajakdagi ahamiyatini his qilish, o'zini kelajakdagi

kasbiy faoliyatga tayyorlash va boshqalar) va o'z-o'zini takomillashtirish, rivojlantirish (ta'lim asosida o'z shaxsiyatini takomillashtirish) motivlari . Tor doiradagi shaxsiy motivlar : maqtovg'a sazovor bo'lish, yaxshi baho olish, tengdoshlar orasida ajralib turish istagi (tinchlik va farovonlik motivatsiyasi), birinchi talaba bo'lish, tengdoshlari orasida munosib o'rin egallash (istiqbolli motivatsiya).

Salbiy motivlar: ota-onalar, o'qituvchilar, tengdoshlar o'rtasida umidsizlikdan qochish (ko'ngilsizliklarning oldini olish uchun motivatsiya). A.K.Markovanning fikricha, motivlar qatoriga kognitiv va ijtimoiy motivlarni kiritish mumkin. Agar ta'lim jarayonida o'quvchilarda o'quv predmeti mazmunini o'zlashtirishga intilish kuchli bo'lsa, u holda bolada bilim motivlari mavjudligini tan olish mumkin. Agar o'quvchi atrofdagi odamlardan ko'ra fanga qiziqsa, ijtimoiy motivlar yetakchi ahamiyatga ega. O'quv motivlari bolaning ta'lim jarayonida boshqalar bilan hamkorligi, birdamligi, noma'lum, yangi narsalarni bilishini o'z ichiga oladi. intilishlar nazarda tutilgan.

Kuchli tashqi muhit bilan belgilanadigan quyidagi motivlar mavjud:

- ta'limning majburiyligi;
- ta'lim jarayoni kundalik tartib ekanligini;
- ta'lim shaxsiy manfaat omili ekanligi;
- diqqat markazida bo'lishga intilish.

Biz o'ylayotgan motivlar ta'lim jarayoni natijalariga va uning xarakteriga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu ta'sir, ayniqsa, agar tashqi tomondan o'quvchining ta'lim motivlari maqto'v yoki moddiy qiziqish asosida qurilganligi aniq bo'lsa, kuchli bo'ladi. O'qituvchining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarning barcha motivatsiyalari orasida ichki ta'lim motivlarini rivojlantirishga qaratilganligi muhimdir.

Qiziqish - ma'lum bir narsa yoki hodisani egallash va bilish uchun faol va barqaror yo'nalishdan iborat bo'lgan shaxsning individual xususiyati. Qiziqish mazmuni, hajmi, chuqurligi va qat'iyatliligi bilan farq qiladi. Qiziqish har qanday faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy omillaridan biridir. O'rganishga qiziqishni uyg'otish va shakllantirishning ahamiyati muammolari ko'plab olimlarning tadqiqotlarida o'z ifodasini topgan. S.M.Bondarenko o'z ishlarini tahlil qilish asosida o'quv jarayonini talaba uchun qiziqarli qilishda muhim rol o'ynaydigan omillarni ajratib ko'rsatadi. O'quvchilarning ta'lim mazmuni va o'quv jarayoniga qiziqishini shakllantirishda ularning mustaqilligi, ta'lim jarayonida tashabbuskorligi va ijodkorligiga ahamiyat beriladi. Ta'lim usullari qanchalik faol bo'lsa, o'quvchining bilimga bo'lgan qiziqishi shunchalik ortadi. Talabalarda bilim olishga kuchli va ishonchli qiziqishni shakllantirishning asosiy vositasi talabalarga berilgan savol va topshiriqlarning mazmuni, murakkabligi va qiziqish darajasi bilan belgilanadi. Savol tug'iladi. Nima uchun o'quvchilar, ayniqsa, kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni atrofdagi real voqelik, hodisa va narsalardan ko'ra teksturali tasvirlar, xayoliy hodisalar va mavhum tushunchalar ko'proq qiziqtiradi? Buning asosiy sababi, ular real hodisa va narsalarning asl mohiyatini tushunmasliklaridir. Bolalar ularni ongida to'liq aks ettira olmaydi. Bolalar uchun muayyan hayot qonunlariga bo'ysunmaydigan, o'zlari yoki ular uchun yaratilgan voqealar yanada aniq va tushunarlidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bakshaeva N. A. Talabalar motivatsiyasi psixologiyasi / N. A. Bakshaeva, A. A. Virbitskiy // M.: Logotiplar, 2006. - 184 b. ;
2. Volodina K. A. Talaba-psixologlarni kasbiy tayyorlash xususiyatlari / K. A. Volodina // Zamonaviy psixologiya: II stajorning materiallari. ilmiy konf. (Perm, 2014 yil iyul). - Perm.: Mercuriy, 2014. - S. 39-41;
3. Ivannikov V. A. Psixologlarni tayyorlash muammolari / V. A. Ivannikov // Vopr. psixologiya, 2006. - № 1. C 48-52;
4. Ilyin E. P. Motivatsiya va motivlar / E. P. Ilyin // - Sankt-Peterburg.: Peter, 2002. - 512 p.
5. Kilinskaya N. V. Talaba-psixologlarning kasbiy rivojlanishi muammosiga [Matn] / N. V. Kilinskaya // Zamonaviy psixologiya: xalqaro materiallar. ilmiy konf. (Perm, 2012 yil iyun). - Perm.: Mercuriy, 2012. - S. 19-21;

6. Korjova E. Yu. Inson hayoti yo'nalishlari psixologiyasi // E. Yu. Korjova.- Sankt-Peterburg:. RKhGA, 2006. - 384 b.;
7. Krimova O. S. Talaba-psixologlarning kasbiy shaxsi / O. S. Krimova, O. A. Suknina // - Orenburg.: FGBOU VPO "Orenburg davlati. Univ., 1014 - 4 b.
- 8.Toshqo'ziyeva D.Sh. Talabalar o'quv motivlari haqida chet el olimlarining qarashlari// Journal of innovation in social sciences-2022. 118-11-b.
- 9.Toshqo'ziyeva D.Sh. Talabalar o'quv motivlarining o'rni va amaliy ahamiyati// Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar -2022. 326-332-b.